

MILITANTE ISLAMISTISKE GRUPPER I MALI

IDEOLOGI, STRATEGI OG ALLIANCER

Manni Crone

DIIS REPORT 2013:08

© Copenhagen 2013, the author and DIIS
Danish Institute for International Studies, DIIS
Strandgade 56, DK-1401 Copenhagen, Denmark
Ph: +45 32 69 87 87
Fax: +45 32 69 87 00
E-mail: diis@diis.dk
Web: www.diis.dk

Cover photo: AQIM emir Mokhtar Belmokhtar.

© AFP Photo/HNO/ANI.

Layout: Allan Lind Jørgensen

Printed in Denmark by Vesterkopi AS

ISBN 978-87-7605-559-2 (print)

ISBN 978-87-7605-560-8 (pdf)

Price: DKK 50.00 (VAT included)

DIIS publications can be downloaded
free of charge from www.diis.dk

Hardcopies can be ordered at www.diis.dk

*Denne publikation indgår i DIIS's Forsvars- og
Sikkerhedspolitiske Studier, som foretages på en bevilling
fra Forsvarsministeriet.*

Indhold

Forkortelser og betegnelser	4
Abstract	5
Indledning	7
Baggrund: tuaregoprør og militærkup i 2012	9
Tuaregoprør	9
Militærkup	10
Tuaregerne bliver fortrængt af de islamistiske grupper	11
De islamistiske grupper: historisk baggrund og ideologisk udvikling	12
AQIM, Mujao og Belmokhtars gruppe “Dem der underskriver med blod”	14
Regionale al Qaeda grupper	14
Historisk baggrund: fra nationalt oprør til regionalisering	15
AQIMs forankring i Mali	17
Ansar Dine	19
Historisk baggrund	19
Ideologi og praksis	20
Komplekse trusler og fragmenterede grupper	23
Kapacitet og aktionsradius	24
Forbindelser til regionale grupper og al Qaeda	24
Konklusion	29
Litteraturliste	31
DIIS's Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier	34

Forkortelser og betegnelser

AFISMA	African-led International Support Mission to Mali (fr. MISMA)
Ansar Dine	Troens forsvarere
AQIM	Al Qaeda i Islamisk Maghreb
Boko Haram	Vestlig kultur er forbudt (ar. Jamaa ahl al-sunna li-dawa wa al-jihad)
ECOWAS	Economic Community of West African States (fr. CEDEAO)
GIA	Groupe islamique armée
GSPC	Groupe salafiste pour la prédication et le combat
MIA	Mouvement islamique de l'Azawad (Azawads islamiske bevægelse)
MNLA	Mouvement national pour la libération de l'Azawad (Den nationale bevægelse for Azawads befrielse)
Mujao	Mouvement pour l'unité et le jihad en Afrique de l'Ouest (Bevægelsen for enhed og jihad i Vestafrika)
Al Muwaqun	Dem, der underskriver med blod

Abstract

On January 11, 2013, France initiated a military intervention in Mali. The French “operation Serval” targeted a raft of militant Islamist groups, which in 2012 had taken control of the northern part of the country.

The aim of the current report is to provide an overview of the militant groups in Northern Mali to make an assessment of their current situation. Are they weakened by the intervention, and how are we to understand the relations between the various groups?

The first part of the report presents the political context of the conflict and outlines the political meltdown of Mali in 2012, where a Tuareg rebellion combined with a coup d'état plunged the country into a deep crisis. The second part maps out ideologies, practices and recent history of the three major Islamist groups Ansar Dine, AQIM (al Qaeda in Islamic Maghreb) and Mujao (Mouvement pour l'unité et jihad en Afrique de l'Ouest). The final part argues that although the militant Islamist groups are currently on the defensive, AQIM and various splinter-groups have advantages such as knowledge of the terrain, experience of guerilla-war and time on their side. Moreover, the general threat against Western targets in the region has become more complex and dynamic, since it no longer stems from these groups in a strict sense, but from a loose and fluctuating network of like-minded groups.

Indledning

Den 11. januar 2013 indledte Frankrig en militær intervention i Mali. Militante islamistiske grupper, som i 2012 havde erobret den nordlige del af landet, var begyndt at rykke mod syd og truede med at indtage den strategisk vigtige lufthavn ved byen Sévaré. På den baggrund anmodede Malis regering Frankrig om militær støtte, hvilket skete inden for rammerne af FN-resolution 2085, som var vedtaget den 20. december 2012. Kun få dage efter at den franske "operation Serval" var skudt i gang, besluttede det danske Folketing at yde logistisk støtte til operationen ved at stille et Herkulesfly til rådighed i tre måneder.

Selv om den franske intervention kom som en overraskelse, havde en militær intervention længe været undervejs. I løbet af 2012 havde Mali oplevet et politisk og militært kollaps, som havde gjort det muligt for militante islamistiske grupper, herunder den nordafrikanske al Qaeda gruppe, AQIM (al Qaeda i Islamisk Maghreb), at tage kontrol med hele den nordlige del af landet. Denne udvikling var begyndt i januar 2012, da tuareger fra Nordmali startede et oprør, som sigtede mod at etablere en selvstændig stat i Nordmali. I løbet af få måneder blev Malis hær drevet ud af området, og allerede i april samme år kunne den militante tuareggruppe, MNLA (Mouvement national pour la libération de l'Azawad), erklære den nordlige del af Mali – "Azawad" – for selvstændigt. Mali var nu *de facto* delt op i to. Kort tid efter blev MNLA imidlertid fordrevet fra området af de militante islamistiske grupper AQIM, Ansar Dine og Mujao (Mouvement pour l'unité et jihad en Afrique de l'Ouest). Disse grupper erobrede de tre store byer i Nordmali – Timbuktu, Gao og Kidal – hvor de indførte sharia-baseret styre.

Denne udvikling gik ud over den lokale befolkning, men truede også med at få direkte sikkerhedsmæssige konsekvenser for Europa. Den nordafrikanske al Qaeda gruppe, AQIM, havde siden sin dannelse i 2006 truet Frankrig med terrorangreb, men havde ikke hidtil gennemført angreb på europæisk jord. I stedet havde gruppen slået sig på at tage europæiske statsborgere som gidsler i Algeriet og Sahel-området. Men dertil kom truslen om, at det nordlige Mali kunne blive trækplaster for vestlige statsborgere med ambitioner om at få træning og militant erfaring, og som senere kunne vende tilbage til deres hjemlande for at begå terror. Franske efterretningskilder vurderer, at ca. 10-15 personer fra Frankrig i løbet af 2012 forsøgte at komme ind i området (Boisbouvier 2012).

Denne rapport stiller skarpt på de militante grupper, som i 2012 erobrede det nordlige Mali, og som er mål for den aktuelle militæraktion. Hvad er deres baggrund og ideologi? Hvilken trussel udgør de? Og hvad er forbindelserne grupperne imellem? Formålet med denne rapport er at give et indblik i gruppernes *modus operandi* og dermed et bud på deres aktuelle kapacitet. Det er selvsagt vanskeligt at danne sig et klart overblik i en situation, hvor de militante grupper er trængt i defensiven af en international intervention, og hvor informationer i det hele taget er sparsomme. Rapporten har derfor i høj grad karakter af en *mapping* af de forskellige militante grupper på baggrund af deres hidtidige praksis. For at give et indtryk af, hvordan disse grupper opererer, vil rapporten fokusere på deres historiske baggrund og ideologiske udvikling. Der er brugt åbne kilder i form af bøger, rapporter, artikler fra fransksprogede medier samt gruppernes egne medieprodukter, der har været tilgængelige gennem Youtube og SITE.

Rapporten fremfører to argumenter. For det første, at selv om de militante grupper AQIM, Mujao og Ansar Dine er *islamistiske* grupper, er deres handlinger og strategi ikke udelukkende styret af religiøs ideologi, men også af pragmatiske overvejelser vedrørende den strategiske situation. Der foregår løbende forhandlinger og interne diskussioner om, i hvilket omfang man skal tilsidesætte religiøse bud for at vinde befolkningens gunst eller skaffe finansiering. Og for det andet: at truslen fra de militante grupper er blevet mere kompleks og dynamisk efter interventionen, fordi den nu ikke kun stammer fra de militante grupper i Mali *strictu sensu*, men fra et løst netværk af regionale grupper, der sympatiserer med de islamistiske grupper i Mali. En væsentlig indsigt, der er kommet ud af arbejdet med denne rapport, har været, hvor ustabile disse grupper egentlig er (både organisatorisk og ideologisk). Grupperne er i konstant udvikling, idet de løbende fragmenterer, og der således hele tiden opstår nye udbrydergrupper, samtidig med at de militante ubesværet kan skifte fra én gruppe til en anden. Rapporten søger at beskrive disse ideologiske og organisatoriske fluktuationer.

Rapporten er delt op i tre dele. Første del skitserer helt kort baggrunden for den aktuelle situation, dvs. det militære og politiske kollaps i Mali i 2012. En analyse af den politiske, sociale og kulturelle kontekst i Mali, herunder tuaregernes forhold, er behandlet i en særskilt DIIS-rapport (Cold-Ravnkilde 2013). Rapportens anden del giver et indblik i gruppernes historiske baggrund og ideologiske udvikling og berører spørgsmålet om religionens betydning. På denne baggrund diskuterer tredje del gruppernes situation efter den internationale intervention. Hvad er deres kapaciteter og alliancer? Og hvilke forhold eksisterer der grupperne imellem?

Baggrund: tuaregoprør og militærkup i 2012

Tuaregoprør

Den 17. januar 2012 indledte tuaregerne i det nordlige Mali et oprør. Siden Fransk Sudan blev selvstændigt i 1960 og fik navnet Mali, har forholdet mellem den nordlige og den sydlige del af landet været konfliktfyldt. Økonomiske ressourcer kom især eliteerne i Bamako til gode, mens den nordlige, ørkenrige del af landet, hvor tuaregerne holder til, i mange år var økonomisk marginaliseret. Med jævne mellemrum – i 1962-1964, i 1990-1996 og igen fra 2000 til 2006 – har tuaregerne gjort oprør. Uløste problemer ved ét oprør har lagt kimen til det næste. De to seneste oprør er mundet ud i nogle fredstraktater – Tamanrasset-aftalerne fra 1991 og Algier-aftalerne fra 2006 – som skabte utilfredshed blandt yngre tuareg-ledere, fordi de privilegier, som fulgte med aftalerne, kun kom en lille snæver elite til gode.

Tamanrasset-aftalerne fra 1991 havde ført til etableringen af en national pagt, som bl.a. skulle sikre øget selvstyre i den nordlige del af landet, samt at tuaregerne i højere grad skulle integreres i den nationale hær. Den øgede decentralisering betød dog i realiteten, at lokale notabiliteter fra de mest ansete tuareg-familier kunne monopolisere den magt og de privilegier, som fulgte i kølvandet på det øgede selvstyre. Der er ingen tvivl om, at store summer af statslige midler og bistandspenge er blevet sendt op i nord, men disse midler nåede kun i ringe omfang ud til den lokale befolkning og havnede oftest i lommen på de såkaldte “Big Men”, som kunne fordele dem i deres netværk. Der eksisterede således en form for samarbejde mellem “grand patrons” i Bamako og “petit patrons” i nord. Kilden til oprørerne var altså ikke kun en antagonisme mellem nord og syd, men i mindst lige så høj grad interne konflikter blandt tuaregerne.

Oprøret i 2012 var delvist udløst af situationen i Libyen. Siden 1980'erne har der været tradition for, at tuareger fra Mali og Niger, som ikke kunne finde indtægter i deres hjemlande, tog til Libyen for at blive lejesoldater i Gaddafis hær. Men da Gaddafis styre brød sammen i 2011, flygtede mange af disse tuareger med tunge våben og kamperfaring tilbage til Mali. Disse *retournees*, hvoraf nogle havde deltaget i tidligere tuaregoprør, forsøgte at samle Nordmalis forskellige tuaregrupper til én militant oprørsbevægelse. I oktober 2011 førte disse bestræbelser til dannelsen af den militante separatistbevægelse MNLA med Bilal ag Acherif som generalsekretær og Mohamed ag Najim som militær leder.

MNLA er en sekulær, nationalistisk organisation. Medlemmerne af MNLA repræsenterede den del af tuaregerne, som var utilfredse med de tidligere fredsaftaler, og

som nu ville kæmpe for Azawads selvstændighed. Iyad ag Ghali, en ledende tuareg-personlighed, der havde været med i to tidligere oprør, så sig selv som den naturlige leder af MNLA. Han blev imidlertid vraget til posten, dels på grund af intern rivalisering blandt tuareger i Kidal, men også fordi han havde haft en central position i de forhandlinger, der havde ført til de upopulære fredsftaler. På den baggrund havde han ry for at have for tætte forbindelser til regeringerne i Bamako og Algier. Da han nu så sig vraget som leder af MNLA, valgte han i slutningen af 2011 at danne sin egen militante gruppe, Ansar Dine, der til forskel fra den nationalistiske gruppe MNLA, havde en islamistisk dagsorden.

Tuaregoprøret startede som sagt i januar 2012, og forholdsvis hurtigt lykkedes det for tuaregerne at drive Malis hær i defensiven. Den 10. marts indtog de den vigtige militærbase i Tessalit, og da de tre hovedbyer Kidal, Gao og Timbuktu blev erobret i løbet af marts, kunne MNLA den 6. april erklære den nordlige del af Mali – “Azawad” – for selvstændig.

Militærkup

Mens tuaregerne endnu kæmpede i Azawad, blev Malis præsident Amadou Toumani Touré den 22. marts afsat ved et militærkup i Bamako. Kuppet satte en stopper for næsten 20 års ubrudt demokrati i Mali og blev gennemført bare få uger før et nyt valg teoretisk set skulle have været gennemført. Det er dog tvivlsomt, om det overhovedet havde været muligt at gennemføre et valg i en situation, hvor den ene del af landet var involveret i et voldeligt oprør. Mali havde længe haft ry for at være et mønsterdemokrati i regionen, og donormidler flød i rigelige mængder. Men demokrati og frie valg er ikke nødvendigvis lig med god regeringsførelse, og i Tourés regeringsperiode var staten i stigende grad præget af korrupsion.

Kuppet var dels en konsekvens af situationen i det nordlige Mali, men skyldtes også utilfredshed med den omfattende korrupsion, der prægede hæren og statsapparatet. Kupmagerne retfærdiggjorde officielt kuppet med, at hæren ikke havde fået tilstrækkelige midler til at sikre Malis territoriale integritet, og der er ingen tvivl om, at hærens sammenbrud i det nordlige Mali var kilde til frustration. Men samtidig var yngre soldater utilfredse med graden af korrupsion i hæren, hvor advancement ikke afhang af kvalifikationer, men af forbindelser til præsidenten (ICG 2012). Præsident Touré havde længe favoriseret “de røde baretter”, dvs. præsidentgarden og faldskærmsjægerne, som han selv havde tilhørt, på bekostning af “de grønne baretter”. Kuppet startede egentlig bare som et mytteri i militærlejren i Kati syd for Bamako, men udviklede

sig til et egentligt kup, hvor kaptajn Amadou Sanogo indtog rollen som kupleder og dermed også blev leder af “de grønne baretter”.

Den regionale organisation ECOWAS (Economic Community of West African States) reagerede prompte på kuppet ved at udsende en erklæring, hvor de fordømte kuppet og opfordrede kupmagerne til straks at gennemføre en “forfatningsmæssig normalisering”. Burkina Fasos udenrigsminister, Djibril Bassolé, der var udpeget til mægler, truede kupmagerne i Bamako med sanktioner og militær intervention. Den 6. april lykkedes det således at indgå en aftale med kuplederen Sanogo, der accepterede at indsætte en håndplukket civil regering på betingelse af, at Touré trak sig som præsident. Den 8. april trådte Touré formelt tilbage og overlod posten til overgangspræsident Dioncounda Traoré og premierminister Cheick Modibo Diarra. Diarra skulle dog vise sig at blive en flygtig overgangsfigur, for selv om Sanogo havde overdraget magten til en civil overgangsregering, fortsatte han med at spille en væsentlig rolle i Malis politiske liv. I december 2012 var han således medvirkende til, at Diarra blev afsat til fordel for Django Cissoko.

Tuaregerne bliver fortrængt af de islamistiske grupper

I starten af tuaregoprøret havde de to tuareggrupper MNLA og Ansar Dine kæmpet side om side. MNLA er en sekulær separatistgruppe, der kæmpede for Azawads uafhængighed. Ansar Dine er derimod en islamistisk gruppe, som ønsker at indføre sharia i *hele* Mali. Trods disse ideologiske forskelle støttede Ansar Dine altså i starten af oprøret MNLAs kamp mod Malis hær. Det var således MNLA, som den 6. april unilateralt kunne proklamere Azawads selvstændighed.

Men lidt efter lidt begyndte magtforholdet mellem de to grupper at forskyde sig. Det var Ansar Dine, som tog kontrol med byen Kidal, og da den nordlige hovedstad Timbuktu i slutningen af marts faldt i hænder på oprørerne, gik Ansar Dine solo og hejste det sorte islamistiske flag. Erobringen af Timbuktu blev et vendepunkt, fordi de militante islamistiske grupper AQIM og Mujao, der havde tætte forbindelser til Ansar Dine, nu også trådte ind på scenen. I starten af april mødtes Ansar Dines leder, Iyad ag Ghali, med de tre øverste AQIM-emirer i Sahel, Mokhtar Belmokhtar, Abu Zeid og Yahya Abu al Hammam i Timbuktu.

Den 26. maj udsendte de to tuareggrupper MNLA og Ansar Dine en fælles erklæring fra Gao, hvor de annoncerede etableringen af en “islamisk stat” i Azawad, som skulle “applicere islamisk lov i alle livets forhold, baseret på Koranen og Sunna” (Mandraud

2012). Blækket på aftalen var dog knap blevet tørt, før ledende MNLA-medlemmer i udlandet undsignede aftalen, fordi den stred imod MNLAs sekulære dagsorden. En måned senere drev den islamistiske gruppe Mujao, MNLA ud af Gao, der ellers var udset til at være hovedstad i det befriede Azawad, og kort efter var det Ansar Dine, som bad deres tidligere allierede om at forlade Kidal. I slutningen af juni var MNLA således fordrevet fra de tre hovedbyer i nord, som herefter var kontrolleret af de islamistiske grupperinger Ansar Dine, Mujao og AQIM. Der var tilsyneladende et tæt samarbejde mellem disse tre grupper, som i al mindelighed havde fordelt de tre store byer mellem sig (Lebovich 2013). AQIM og Ansar Dine regerede i Timbuktu, Ansar Dine kontrollerede Kidal, mens Mujao satte dagsordenen i Gao.

Det er vigtigt at forstå, at disse islamistiske grupper ikke kom udefra, erobrede byerne i Nordmali og derefter indførte hårdhændet sharia-regering. Disse grupper befandt sig allerede i Nordmali, hvor de i mange år havde bedrevet deres lukrative business med smuglervirksomhed og sporadiske kidnapninger. Men MNLAs magtovertagelse og hærens totale kollaps banede pludselig vejen for, at disse grupper kunne gå ind og tage kontrol med de tre store byer. Mange medlemmer af MNLA var derimod fremmede i den forstand, at de havde været mange år i Libyen og kun for nylig var vendt hjem til Mali. I takt med at MNLA rykkede frem i Nordmali, afholdt de sig da heller ikke fra at plyndre og voldtage blandt deres egen befolkning. Det kan således ikke udelukkes, at der i den lokale befolkning har været en vis efterspørgsel efter, at militante grupper som AQIM og Mujao i statens fravær skulle gå ind og yde beskyttelse mod overgreb fra MNLA. I Timbuktu havde AQIM således distribueret et telefonnummer, som man kunne ringe til, hvis man havde problemer med MNLA (Bøås og Torheim 2013). Samtidig har intern rivalisering blandt tuaregerne betydet, at Iyad ag Ghali formentlig har fundet det mere opportunt at alliere sig med de islamistiske grupper AQIM og Mujao, som han længe har haft god kontakt med, end med rivalerne i den sekulære tuareggruppe MNLA.

De islamistiske grupper: historisk baggrund og ideologisk udvikling

Fra slutningen af juli 2012 var det altså de tre islamistiske grupper Ansar Dine, AQIM og Mujao, som regerede i det nordlige Mali. I slutningen af 2012 førte interne problemer i AQIM dog til et brud, idet AQIM-emiren, Mokhtar Belmokhtar, blev ekskluderet og derefter dannede sin egen militante gruppe *al-Muwaqun Bi-Dima* ("Dem der underskriver med blod") (Radio France Internationale 2012). Da franske tropper gik ind i Mali i januar 2013, var der altså ikke længere tre, men fire militante islamistiske

grupper i Nordmali. På den ene side en række al Qaeda-relaterede grupper (AQIM, Mujao og Belmokhtars gruppe), som er *regionale*, i den præcise forstand at de opererer og rekrutterer på tværs af grænser i hele regionen (Nordmali, Mauretania, Niger, Burkina Faso og Algeriet). På den anden side en islamistisk tuareggruppe, Ansar Dine, som i højere grad er lokal i den forstand, at lederne er tuareger fra Nordmali.

Alle disse grupper er militante grupper, der anser jihad og væbnet kamp for at være et legitimt middel og ligefrem en pligt for den enkelte muslim. Men samtidig er der tale om salafistiske grupper, der tilslutter sig en særlig form for sharia, hvor Koranen og Sunna (overleveringer om Profetens liv og levned) ikke må fortolkes, men blot skal imiteres. "Jihad" og "sharia" er komplekse begreber, der har utallige betydninger og kan fortolkes på utallige måder. I de måneder, hvor disse militante grupper havde kontrol med det nordlige Mali, forsøgte de dog at skabe såkaldte "emirater", dvs. politiske enheder, hvor sharia ikke blot skulle forstås som en individuel etik, men som en lov, der skulle implementeres gennem voldsudøvelse og social kontrol. Salafismen fokuserer generelt på det, som er forbudt (*haram*) (Roy 2004), og derfor havde disse grupper udstedt en lang række forbud mod fx musik, film, rygning, alkohol, omgang mellem kønnene etc. For at håndhæve disse forbud havde grupperne nedsat islamske politikorps (*hesba*), der i visse tilfælde praktiserede de klassiske *hudud*-straffe fra koranen såsom amputation, piskning eller stening.

Man skal dog ikke overvurdere religionens betydning. Selv om de militante grupper i Nordmali i princippet tilslutter sig en rigoristisk form for sharia, er de alligevel yderst pragmatiske og sensitive over for den kulturelle og strategiske kontekst. Lederne af de salafistiske grupper er ikke bare religiøse fanatikere, men først og fremmest erfarne og professionelle militante, der i årtier har været involveret i borgerkrige, oprør, terroraktioner og gidseltagninger. Der er altså tale om militante grupper, der bl.a. fra borgerkrigen i Algeriet har erfaring med at befinde sig i *high-risk* zoner, hvor de hele tiden er truet af efterretnings- og sikkerhedstjenester, nationale hære, konkurrerende militante grupper etc. De er altså vant til at befinde sig i en overlevelselsesmodus, hvor deres chance for at overleve er tæt forbundet med deres evne til at manøvrere i en specifik strategisk situation, og hvor de er afhængige af at kunne samarbejde med den lokale befolkning.

Religiøs ideologi kan altså fungere som pejlemærke, som kommunikationsmiddel, som mobiliseringsteknik eller til at legitimere voldelige handlinger, men den militante praksis er ikke styret af en abstrakt forståelse af islam, men derimod af en pragmatisk evne til at tilpasse sig den konkrete situation. Eller sagt på en anden måde: militant

islamistisk ideologi *er* pragmatisk, idet den åbner op for en taktisk tilpasning af den operative praksis, så længe målet – omstyrtelsen af den algeriske stat eller etableringen af et islamisk emirat – ligger fast.

Der foregik således internt i AQIM diskussioner om, hvorvidt det var klogt eller ej at gennemføre de mest strenge korporlige straffe i forsøget på at implementere sharia. AQIMs øverste emir i Algeriet, Droukdel, udsendte i maj 2012 et statement, hvor han opfordrede de islamistiske grupper i Nordmali til at fare lempeligt frem og ikke håndhæve sharia i den mest rigoristiske form (SITE 2012a). Fra borgerkrigen i Algeriet i 1990erne havde AQIM lært, at overdreven vold mod civile kan blive et problem for en militant organisation, som i høj grad er afhængig af at være på god fod med den lokale befolkning. Droukdel opfordrede ligefrem sine ledere i Sahel til at lade Ansar Dine tage ansvaret for at implementere sharia, mens AQIM skulle indtage en mere tilbagetrukket position (*ibid.*).

AQIM, Mujao og Belmokhtars gruppe “Dem der underskriver med blod”

Regionale al Qaeda grupper

I kraft af sin historie, organisation og internationale dimension er AQIM uden tvivl den mest ressourcerstærke gruppe i konflikten i Mali i dag. AQIM, Mujao samt Mokhtar Belmokhtars udbrydergruppe al Muwaqun (“Dem der underskriver med blod”) adskiller sig fra Ansar Dine ved, at de er al Qaeda-relaterede grupper, som ikke oprindeligt stammer fra Mali, men som i løbet af de sidste ti år har slået sig ned i området og i den forstand er blevet lokale. I modsætning til Ansar Dine, der primært sigter mod at indføre sharia-baseret styre i Kidal og omegn, er de al Qaeda-relaterede grupper en del af den internationale jihad og har dermed en bredere regional og international dagsorden. AQIM startede egentlig som en national oprørsbevægelse, men i takt med at de algeriske sikkerhedsstyrker har trængt gruppen ud af Algeriet og ned i Sahel, er der sket en tydelig regionalisering af gruppen.

Det, der især adskiller disse grupper fra deres allierede i Ansar Dine, er dog, at de i princippet tilslutter sig den internationale jihad og dermed ikke blot har en regional, men også en international dagsorden. I overensstemmelse med al Qaedas ideologi har de ikke blot ambitioner om at ramme “den nære fjende” – fx det vantro regime i Algeriet – men også “den fjerne fjende”, dvs. “de vantro korsfarere” i Vesten. Efter at AQIM i 2006 sluttede sig til al Qaeda, har de givet udtryk for, at de ville gennemføre

terrorangreb i Europa. De har flere gange udsendt konkrete trusler mod Frankrig, men har ikke hidtil gennemført angreb i Europa. I stedet har de slået sig på at angribe vestlige mål i Algeriet og Sahel-området. Efter en kort periode i 2007, hvor AQIM udførte selvmordsangreb mod internationale mål i Algeriet, har den foretrukne taktik været gidseltagninger af vestlige statsborgere. AQIM, Mujao og Belmokhtars udbrydergruppe drager først og fremmest stor fordel af deres lange historie i regionen, som har givet dem bred erfaring med oprør, terrorisme og asymmetrisk krigsførelse.

Historisk baggrund: fra nationalt oprør til regionalisering

AQIM – al Qaeda i Islamisk Maghreb – blev officielt lanceret den 11. september 2006 af al Qaedas daværende nr. 2, Ayman al Zawahiri, som bekendtgjorde, at den algeriske terrorgruppe GSPC (Groupe salafiste pour la prédication et le combat) havde sluttet sig til al Qaeda. Året efter skiftede GSPC navn til Al Qaeda i Islamisk Maghreb. Egentlig går AQIMs historie tilbage til 1992, hvor et autoritært algerisk militærregime annullerede et demokratisk valg, fordi det islamistiske parti, FIS (Front Islamique du Salut), var gået af med sejren. På den baggrund valgte en del af FIS at gå under jorden og danne den væbnede gruppe GIA (Groupe Islamique Armée), der primært sigtede mod at bekæmpe den algeriske stat. Dannelsen af GIA faldt sammen med, at mange algeriske mujahideen, der havde været i Afghanistan for at kæmpe mod Sovjetunionen, vendte tilbage til Algeriet og tilførte GIA militant erfaring samt en yderst rigoristisk forståelse af islam. GIA var i høj grad ansvarlig for den ekstreme vold, der i 1990'erne hærgede Algeriet. De udførte ikke kun voldelige angreb mod den algeriske stat, men også mod sagesløse civile, som ikke levede op til deres religiøse standarder og derfor blev udråbt til "frafaldne muslimer". Internt i GIA var der dog utilfredshed med den ekstreme vold mod civile, som gjorde GIA upopulær i befolkningen. I september 1998 dannede Hassan Hattab således udbrydergruppen GSPC, som nu koncentrerede sig om at rette angreb mod den algeriske stat.

Omkring juli 2000 begyndte GSPC at udvide sin aktionsradius mod syd, idet Mokhtar Belmokhtar, tidligere GIA, sluttede sig til GSPC og organiserede en militant gruppe (*katiba*) i det sydlige Algeriet, Nordmali og Mauretanien (Commission des affaires étrangères de l'Assemblée nationale 2012). GSPC havde dog to ledere i "region syd", idet Abderrazaq "El Para" også var begyndt at operere i dette område, dog mere østpå mod Niger og Tchad. I 2003 lykkedes det for El Para at tage 32 europæiske gidsler til fange i det sydlige Algeriet, som herefter blev overgivet til Belmokhtar i det nordlige Mali. Med denne aktion indvarslede GSPC en ny taktik, som senere skulle blive AQIMs varemærke. Året efter blev El Para imidlertid taget til fange i Tchad og overgivet til de algeriske myndigheder. Hans område i region syd blev snart overtaget af Abu Zeid, der

havde et tæt forhold til GSPCs øverste emir, mens Belmokhtar fortsatte sit arbejde med at konsolidere gruppens tilstedeværelse længere mod sydvest i Sahel.

Efter terrorattentatet i New York d. 11. september 2001 var der personer i GSPC, som ønskede, at gruppen skulle slutte sig til den internationale jihad, og da amerikanske tropper gik ind i Irak i 2003, fik denne del af GSPC vind i sejlene. I august 2003 blev GSPCs emir Hassan Hattab væltet, bl.a. fordi han havde støttet den algeriske regerings Nationale Forsonings Plan, som indebar at tidligere oprørere kunne få amnesti, hvis de nedlagde deres våben. Den ny leder af GSPC, Abdelmalek Droukdel, var en stor beundrer af Musab al Zarqawi, lederen af Al Qaeda i Mesopotamien, der stod bag oprøret mod de amerikanske tropper i Irak. Han sendte mange nordafrikanske mujahideen til Irak, og i juli 2005 kvitterede Zarqawi med at kidnappe og henrette to algeriske diplomater i Bagdad. Året efter indledte GSPC deciderede forhandlinger med al Qaeda-lederen, Ayman al Zawahiri, om mulighederne for, at GSPC kunne slutte sig til al Qaeda.

Al Qaeda havde interesse i formelt at indlemme GSPC, fordi gruppen rådede over store områder i Algeriet og Sahel og i kraft af sin geografiske placering formentlig kunne rette direkte angreb mod Europa. Omvendt kunne GSPC bruge al Qaedas *brand* som et led i sin regionaliseringsstrategi. Eftersom GSPC midlertidigt havde tabt den nationale kamp mod det algeriske regime og var trængt ned i Sahel, var regionalisering og internationalisering en måde at overleve på. GSPC kunne således fremstå som en potent, regional al Qaeda-filial og ikke blot som en falleret oprørsgruppe.

Den 11. september 2006 udsendte al Zawahiri en erklæring om, at GSPC nu formelt var en del af al Qaeda, og den 24. januar 2007 skiftede gruppen navn til Al Qaeda i Islamisk Maghreb. Der var dog ikke kun tale om et navneskifte, men også delvist om en ny strategi, idet AQIM nu begyndte at gennemføre selvmordsattentater, som i stigende grad var rettet mod vestlige mål i Algeriet. Den 11. december 2007 gennemførte gruppen fx et selvmordsangreb mod en bygning i Algier, der husede UNHCR og Algeriets forfatningsråd. 67 mennesker, herunder en dansker, blev dræbt, og 177 såret.

Men selv om AQIM sluttede sig til al Qaeda og den internationale jihad, er det formentlig stadig kampen mod det algeriske regime, der er det vigtigste for AQIM. Efter 2007 var de fleste af gruppens attentater stadig rettet mod algeriske mål, hvilket også gjaldt det store angreb i januar 2013 på gasanlægget i In Amenas, der ikke kun ramte udstationerede udlændinge, men også midt i hjertet af Algeriets økonomi.

AQIMs forankring i Mali

Gradvist lykkedes det som sagt for de algeriske sikkerhedsstyrker og antiterrorkorps at trænge AQIM mod syd, og det er en af grundene til, at gruppen anlagde en regionaliseringsstrategi, hvor den i stigende grad udvidede sine aktiviteter i Sahel. Selv om lederne af AQIM hovedsagelig er algeriske, har gruppen gradvist skiftet karakter fra at være en algerisk organisation med en national agenda til at være en regional organisation med internationale ambitioner. Belmokhtar har været en af hovedkræfterne bag denne udvikling. Han havde skabt et "ørkenemirat" i det nordlige Mali samt en væbnet gruppe (*katiba*) på 100-200 mand, der gik under navnet *al Moulathamine* eller "de maskerede". Belmokhtar startede oprindeligt sin karriere i en træningslejr i Afghanistan i starten af 1990'erne. Det var her han efter eget udsagn stiftede bekendtskab med prominente figurer i den internationale jihad som Abu Qatada, Abu Muhammad al-Maqdisi og Abu Talal al-Masri (Black 2009). I 1993 vendte han tilbage til Algeriet, hvor han var med i både GIA, GSPC og AQIM. Han har hele tiden ageret i Sahel-området, hvor hans *katiba* især har excelleret i "gangster-jihadisme", dvs. berigelseskriminalitet i form af cigaret-, narko- og våbensmugling (hvilket har givet ham tilnavnet Mr. Marlboro).

Belmokhtar og AQIM har således været til stede i Sahel i over 10 år og er derfor fuldstændig på hjemmebane i området. Regeringerne i Mali, Algeriet og Burkina Faso har forsøgt at italesætte et skel mellem "de fremmede terrorgrupper", der skulle bekæmpes, og "de lokale tuareggrupper", som man kunne forhandle med. Men strengt taget er AQIM ikke en fremmed gruppe i Nordmali. Gruppen har haft en meget bevidst strategi om at blive integreret i den lokale befolkning, og har forsøgt at skabe et billede af sig selv som en organisation, der tog vare på de fattige. Belmokhtar og mange AQIM-medlemmer har giftet sig ind i fattige familier, og de store summer, de havde tjent på smugling og gidseltagninger, er bl.a. blevet brugt til at købe sig goodwill i Timbuktu, hvor AQIM primært holdt til. Gruppen har således betalt overpris for lokale varer, uddelt medicin og SIM-kort til fattige og lavet alliancer med lokale marabouer (religiøse autoriteter), som er blevet udstyret med biler, penge og våben (Bøås og Torheim 2013).

Det er på den baggrund, man skal forstå de islamistiske gruppers regeringsførelse i Nordmali i 2012. Denne udvikling er ofte blevet fremstillet, som om nogle udefrakommende islamistiske grupper havde erobret Nordmali og efterfølgende tvunget sharia ned over hovedet på befolkningen. Men man skal ikke overse, at der i visse dele af befolkningen har været en efterspørgsel efter, at AQIM i statens fravær gik ind og agerede ordensmagt. I kølvandet på MNLAs erobring af Nordmali fulgte nemlig

plyndringer og voldtægter, og i den situation gik AQIM ind og tilbød den lokale befolkning beskyttelse (ibid.).

Denne bevidste strategi for at blive integreret i området har også betydet, at AQIM i 2012 har været meget forsigtig med at introducere sharia-baseret styre. Som sagt manede Droukdel til stor forsigtighed, når det gjaldt gennemførelsen af sharia. I modsætning til den nyere gruppe Mujao, der gennemførte 15 amputationer i den tid, de regerede i Gao, har AQIM gennemført en enkelt amputation i Timbuktu (ibid.).

AQIMs strategi i "region syd" har dog de seneste år været præget af intern konkurrence mellem de to regionale emirer – Belmokhtar og Abu Zeid. Belmokhtars forsøg på at lave et "ørkenemirat" og vinde fodfæste i regionen har af og til ført til konfrontationer med AQIMs øverste emir, Droukdel, der anså Belmokhtar for at være for uafhængig. For at bryde Belmokhtars dominans i Sahel, havde Droukdel først sendt sin ven Abu Zeid til regionen for at danne en ny *katiba* – Tareq Ibn Zyad-katibaen – der skulle overtage El Paras rolle i syd (Abu al-Maali 2012).

Derefter har Droukdel i flere omgange, senest i 2012, sendt regionale emirer til Sahara-zonen i et forsøg på at få styr på Belmokhtar. Senest udpegede han en af sine udsendinge til leder for Belmokhtars *katiba* i Mali, der gik under navnet "De maskerede". Belmokhtar nægtede imidlertid at indordne sig under en sådan ny struktur med en overordnet, der var udsendt fra Algeriet, og i oktober 2012 kom det således til et regulært brud mellem ham og AQIM. Belmokhtar fik støtte af *katibaens* øverste råd (*shura*) og en del af de militante, mens andre valgte at følge AQIM og forlade "De maskerede". Belmokhtar dannede kort efter en ny *katiba* – *al-Muwaqun* eller "Dem, der underskriver med blod" – og flyttede til Gao, som var kontrolleret af en anden AQIM-udbrydergruppe, Mujao. Gao blev således centrum for grupper, der tidligere havde været en del af AQIM, mens AQIM-lederne Abu Zeid og Abu Hammam holdt til i Timbuktu.

Før interventionen var AQIM således fragmenteret i tre grupper: Abu Zeids AQIM-gruppe, der var tæt allieret med Droukdels betroede udsending, Yahya Abu el Hammam; Belmokhtars *katiba*, som i januar 2013 stod bag den store gidselaffære i Algeriet; og endelig Mujao, der ledes af den mauretanske emir Hamada Ould Mohamed Kheirou. Mujao er i lighed med Belmokhtars gruppe en udbrødergruppe fra AQIM, som blev etableret i slutningen af 2011. Mujao tilslutter sig al Qaeda's ideologi og benytter i høj grad samme metoder som AQIM, fx gidseltagninger af vesterlændinge, men adskiller sig primært fra AQIM ved at have mauretanske ledere. Kheirous brud

med AQIM skyldtes ikke de store ideologiske uoverensstemmelser, men snarere at han i stigende grad var utilfreds med, at det var stort set umuligt for ikke-algeriere at stige i AQIMs hierarki. Uenigheden mellem AQIM og diverse udbrydergrupper er altså ikke nødvendigvis ideologisk, men handler snarere om personlige ambitioner samt fordeling af indtægter fra smuglervirksomhed og gidseltagninger. Mujao har ved flere lejligheder medvirket til at tage europæiske gidsler i Algeriet, som efterfølgende er blevet videregivet til AQIM.

Ansar Dine

Ansar Dine er en islamistisk tuareggruppe, der blev dannet i slutningen af 2011 af Iyad ag Ghali. Gruppen er lokal i den forstand, at den primært rekrutterer blandt tuareger fra Ifoghas-klanen i den nordøstlige del af Mali og indtil videre kun har opereret inden for Malis grænser. Hvis AQIM har en lang erfaring med oprør og terrorisme, har Ansar Dine dog gennem hele 2012 haft en central placering, der først og fremmest skyldes gruppens leder. Ghali er en garvet tuaregnotabilitet – en såkaldt *Big Man* – der har et vidt forgrenet netværk af kontakter i hele regionen. På den ene side havde Ansar Dine en tæt alliance med AQIM og Mujao, men på den anden side deltog gruppen i politiske forhandlinger med regeringerne i Mali, Algeriet og Burkina Faso. Mens AQIM var bandlyst af Algeriets og Mauretaniens regeringer, havde Ansar Dine, trods sin nære alliance med AQIM, formået at fremstå som en politisk dialogpartner. Inden den franske intervention spillede Ansar Dine således en vigtig rolle i forsøget på at finde en politisk løsning på situationen i Nordmali (Groga-Bada 2012). Denne privilegerede rolle skyldtes som sagt gruppens uomgængelige leder, Iyad ag Ghali, der har haft en fremtrædende position i Nordmali i årtier.

Historisk baggrund

Ghali var som nævnt med i de indledende manøvrer, der i efteråret 2011 førte til dannelsen af den nationalistiske tuaregbevægelse MNLA. Da han blev vraget som leder af MNLA, forsøgte han i stedet at blive Ifoghas-klanens leder, men også her blev han kørt ud på et sidespor, idet den daværende leder (*amenokal*) foretrak sin søn, Alghabass ag Intalla. Trods sin centrale position i Kidal er Ghali nemlig en slags "opkomling", idet han ikke kommer fra de ledende Ifoghas-familier, men har måttet kæmpe sig frem til en central placering blandt tuaregerne. På baggrund af disse to nederlag valgte Ghali så i efteråret 2011 at danne sin egen gruppe, Ansar Dine, der i modsætning til MNLA havde en islamistisk dagsorden. Ifoghas-klanens kommende *amenokal*, Alghabass ag Intalla, sluttede sig dog også til Ansar Dine, hvor han indtog en ledende position som forhandler. Det er lidt uklart, hvorfor Intalla valgte at slutte

sig til Ansar Dine. Ifølge visse kilder var det på grund af Ghalis evne til at organisere oprøret, ifølge andre var det for at forhindre Ghali i at trække Ifoghas-klanen ind i et for tæt samarbejde med AQIM (Bøås og Torheim 2013).

Islam og sharia har ikke altid været ag Ghalis mærkesager. I løbet af de sidste 20 år har han dog som mange andre i regionen i stigende grad vendt sig mod islam. "Iyad" startede sin karriere i Libyen i begyndelsen af 1980'erne, hvor han blev indrulleret i Gaddafis hær som lejesoldat (Touchard et al. 2012). Her kæmpede han først i Libanon, derefter i Tchad, men kom i slutningen af 1980'erne tilbage til Mali, hvor han var med til at starte tuaregoprøret i 1990. Ag Ghali har altid været kendt for sin pragmatiske holdning til konflikter, idet han har været indstillet på at finde politiske løsninger ... i det mindste hvis det kunne tjene hans egne interesser. Han spillede således en vigtig rolle i de forhandlinger, der i 1991 førte til Tamanrasset-aftalerne.

I løbet af 1990'erne begyndte han at pleje omgang med prædikanter fra den pakistanske bevægelse Tablighi Jamaat, der var kommet til Mali for at lave *dawa* (forkynde islam). Han insisterede nu på at tale arabisk og lagde ikke skjul på sine antivestlige holdninger. I 2006 startede tuaregerne et nyt oprør, fordi de var utilfredse med den mangelfulde opfølgning på Tamanrasset-aftalerne fra 1991, og igen var Iyad ag Ghali med til at starte oprøret, for siden at forhandle en politisk løsning på plads. Malis præsident Touré bad ved flere lejligheder Ghali om at forhandle med den algeriske terrorgruppe GSPC (senere AQIM), der havde taget gidsler i regionen og overført dem til Nordmali. Det er formentlig i forbindelse med disse forhandlinger, at Ghali har fået de første kontakter til AQIM. I 2003 forhandlede han således med den lokale AQIM-emir Belmokhtar om frigivelse af 32 europæiske gidsler, og i 2010 forhandlede han med AQIM-emiren, Abu Zeid om frigivelse af en anden gruppe gidsler. I begge tilfælde lykkedes det for Ghali at få frigivet gidslerne, hvormed han kunne servere en diplomatisk sejr til regeringen i Bamako.

Ideologi og praksis

Som sagt er Ansar Dine en lokalt forankret islamistisk tuareggruppe, hvis ideologi og politiske program kan gengives meget kort med begreberne sharia og jihad. Ansar Dine har hele tiden erklæret, at de var rede til at forhandle for at finde en politisk løsning på situationen i Nordmali og har da også gennem 2012 deltaget i forhandlinger med MNLA samt regeringerne i Burkina Faso, Algeriet og Bamako. Men gruppen har samtidig understreget, at der var ét punkt, som ikke stod til forhandling, nemlig sharia. Det er da også spørgsmålet om sharia, der adskiller Ansar Dine fra den sekulære tuareggruppe, MNLA. Ud over personlige skærmydsler mellem de to tua-

reggrupper er deres politiske projekter nemlig direkte modstridende. MNLA havde i udgangspunktet et sekulært, nationalistisk projekt, idet de kæmpede for Azawads selvstændighed. Dette projekt er nu midlertidigt skrinlagt, fordi MNLA blev trængt i defensiven og derfor var nødt til at acceptere, at de i bedste fald kunne gøre sig forhåbning om en vis grad af selvstyre. Ansar Dines projekt er derimod religiøst og kan derfor ikke begrænses til et specifikt territorium, da implementeringen af sharia ikke har nogen grænser. Under alle omstændigheder opfatter Ansar Dine Malis grænser som et kunstigt produkt af kolonitiden og Sykes-Picot-aftalerne, i modsætning til islam, som er transnational.

Det ekstreme fokus på implementeringen af sharia er typisk for salafistiske grupper, der anser koranen og sunna for at være styrende i alle livets aspekter. Efter at Ansar Dine i juni 2012 overtog kontrollen med byen Kidal i det nordlige Mali, etablerede gruppen således et islamisk politi (*hesba*), der udførte offentlig piskning og amputationer (Youtube 2012). Men selv om Ansar Dine promoverer en form for sharia, der bryder med den religiøse tradition i området, mener de selv, at gennemførelsen af sharia-straffe har været meget lempelig, idet disse straffe kun er blevet eksekveret ved enkelte lejligheder, og at de i langt højere grad har satset på at uddanne befolkningen til at leve i overensstemmelse med deres forståelse af sharia. Så længe Ansar Dine kunne fortsætte med at implementere sharia i Kidal og Timbuktu, erklærede de sig villige til at forhandle og indgå kompromiser med Malis regering for at finde en politisk løsning på situationen i det nordlige Mali.

Gruppen går dog ikke kun ind for sharia, men også for voldelig jihad. For dem er midlet til at udbrede islam ikke forkyndelse (*dawa*), men den voldelige variant af jihad, og gruppen ser det derfor som sin opgave at "kalde til jihad, styrke Allahs sharia, bekæmpe vantro, perversion og obscenitet" (SITE 2012c). Men trods Ansar Dines fokus på jihad og gruppens nære alliance med AQIM og Mujao, har gruppen gennem hele 2012 holdt forhandlingssporet varmt. Regeringerne i Bamako, Algeriet og Burkina Faso havde i 2012 anlagt en strategi, hvor de forsøgte at skille de "lokale" tuareggrupper, Ansar Dine og MNLA, fra de "fremmede" al Qaeda grupper, AQIM og Mujao. Ansar Dine har således løbende taget del i forhandlinger og har ligefrem brugt denne diplomatiske aktivitet til at promovere sig selv. I august måned 2012 offentliggjorde Ansar Dine en fotoserie, der viste, hvorledes Ghali som et andet statsoverhoved modtog Burkina Fasos udenrigsminister og ECOWAS-mægler, Djibril Bassolé, i Kidal (SITE 2012b). I november 2012, hvor truslen om en FN-sanktioneret intervention i området var rykket nærmere, tog repræsentanter for Ansar Dine, herunder Alghabass og Intalla, til Burkinas hovedstad Ouagadougou for at forhandle

med MNLA og Malis regering. Efter mødet udsendte parterne en fælles erklæring om, at de var enige om at “forkaste ekstremisme og terrorisme” – en eufemisme for AQIM og Mujao – mens det følsomme emne om sharia på elegant vis blev undgået (Jeune Afrique 2012).

Ansar Dines forhold til de “ekstremistiske terrorgrupper” AQIM og Mujao havde ellers hidtil været ganske udmærket, og gruppen har selv beskrevet det som “a brotherly relation full of faith, loyalty and support of each other for the religion of Allah.” (SITE 2012c). Det viser gruppens ideologiske og taktiske fleksibilitet, der kun blev understreget af, at Ansar Dine få uger efter, den 29. december, udsendte en rekrutteringsvideo fra Timbuktu, hvor de nu opfordrede til jihad og forsikrede om, at jihad var vejen til “ære og beskyttelse” (SITE 2012d). På den baggrund er det måske ikke så overraskende, at det netop var Ansar Dine, som med allierede fra AQIM og Mujao den 10. januar 2013 rykkede mod syd – en offensiv, der som bekendt udløste den franske intervention.

Komplekse trusler og fragmenterede grupper

Hvilken trussel udgør de militante grupper i dag efter den fransk-afrikanske militæraktion? Er de styrkede eller svækkede efter interventionen? Og hvilke relationer har de til hinanden og til andre regionale grupper?

Der er ingen tvivl om, at interventionen midlertidigt har svækket de militante islamistiske grupper i Mali. De er nu trængt ud af de store byer og op i Ifoghas-massivet i den nordøstlige del af landet, hvor specialtropper fra Tchad og Frankrig – støttet af amerikanske overvågningsdroner – nu kæmper mand mod mand (Le Monde 2013a). Dertil kommer, at AQIM-emiren Abu Zeid er blevet dræbt. Det er naturligvis et hårdt slag for AQIM at miste en af deres allermest erfarne og professionelle militante, der var leder for en *katiba* på 100-200 mand. Det betyder dog ikke, at disse grupper er uskadeliggjorte, men snarere at truslen mod vestlige mål i regionen er blevet mere kompleks og dynamisk, idet den nu ikke kun kommer fra AQIM, Mujao og Ansar Dine i snæver forstand, men også fra andre grupper, der opererer i regionen. Selvom de militante grupper i høj grad er bygget op omkring lederne (Guidère 2011), er der ikke tale om statiske grupper med fasttømrede hierarkier, men om løsere grupperinger, der hele tiden fragmenterer og tilpasser sig den strategiske situation. Den militante islamistiske gruppe i Nigeria, Boko Haram, illustrerer tydeligt, at en militant islamistisk gruppe kan miste sin leder uden af den grund at blive væsentligt svækket (Bøås 2012a).

Hvis man ser på de militante grupper i Mali, kan man konstatere, at grænserne mellem grupperne er porøse, idet der er utallige eksempler på, at medlemmer af én gruppe ubesværet skifter til en anden (Thurston 2013). Det er således ikke usædvanligt, at grupper deles op, og at der opstår nye udbrydergrupper, som ikke nødvendigvis står i et modsætningsforhold til deres oprindelige organisation, men sagtens kan samarbejde eller kæmpe for samme sag. Mujao og Belmokhtars *katiba* er begge grupper, der har brudt med AQIM i henholdsvis 2011 og 2012, hvilket dog ikke forhindrer dem i nu at kæmpe side om side med AQIM. På samme måde er Ansar Dine efter interventionen splittet op i to. Ifoghas-klanens leder Alghabass og Intalla har brudt med hardlinerne omkring Iyad og Ghali for at danne den mere moderate gruppe MIA (Mouvement islamique de l'Azawad). MIA tager nu afstand fra "terrorgrupperne" og erklærer sig villig til at indgå i politiske forhandlinger, og gruppens ledelse har ligefrem foreslået, at MIA kunne blive indlemmet i MNLA. *De facto* har mange tidligere medlemmer af Ansar Dine dog allerede sluttet sig til MNLA. Disse allian-

ceskift er et tydeligt eksempel på den taktiske fleksibilitet, som tuaregerne er kendt for (Guichaoua 2009). Både MIA og MNLA holder til i Kidal, som de tog kontrol med få dage inden franske tropper ankom til byen. I dag patruljerer MNLA i Kidal og er ansvarlig for checkpoints, mens tropper fra Tchad og Frankrig forsøger at være diskrete i denne by, der altid har ligget uden for Bamakos kontrol (Ry 2013).

Men dertil kommer, at diverse regionale grupper samarbejder på kryds og tværs. En eventuel trussel mod vestlige mål i regionen kommer derfor ikke kun fra de grupper, som interventionen er direkte rettet mod, men også fra andre militante grupper. Det kan være grupper, som tidligere har haft direkte kontakt med AQIM, Mujao eller al Muwaqun (for eksempel nigerianske grupper som Boko Haram og Ansaru); eller det kan være grupper, der blot sympatiserer med deres sag og støtter kampen mod "de franske korsfarere", der af mange tolkes som et udslag af neo-kolonialisme. Sidst men ikke mindst kan al Qaedas forskellige filialer i andre regioner bruge interventionen til at mobilisere og rekruttere i Nordafrika eller i Vesten.

Kapacitet og aktionsradius

Efter den franske intervention har de militante grupper reageret ved at foretage en "taktisk tilbagetrækning", således at de i stort omfang har rømmet byerne Timbuktu, Gao og Kidal. Ifølge den franske forsvarsminister, Le Drian, har en lille hård kerne af militante trukket sig tilbage til det såkaldte Ifoghas-massiv i den nordøstlige del af Mali (Le Monde 2013a). Der er altså ingen tvivl om, at de militante grupper er midlertidigt trængt i defensiven, og at tabet af en garvet AQIM-emir som Abu Zeid har svækket dem. Dertil kommer, at de er oppe mod en fjende, der råder over avanceret efterretningsudstyr, idet den amerikanske hær har etableret et center for overvågningsdroner i Niger med en bemanning på 100 personer (Seale 2013). Men de militante grupper råder alligevel over en række fordele, som man ikke skal undervurdere.

For det første har grupperne haft god tid til at planlægge og koordinere, hvordan de skulle reagere på en intervention. Det franske angreb var uventet i den forstand, at Frankrigs præsident gentagne gange havde erklæret, at Frankrig under ingen omstændigheder ville sende landtropper til Mali. Men truslen om en intervention har alligevel hængt i luften siden september 2012, hvor ECOWAS første gang anmodede FN om en resolution. De militante grupper har således haft månedvis til at planlægge, hvordan de skulle håndtere forskellige scenarier i forbindelse med en intervention. Fremrykningen mod syd, der fremprovokerede den franske intervention, var ikke nødvendigvis et første skridt på vej mod Bamako, men skal snarere ses som et forsøg

på at erobre vigtig strategisk infrastruktur i form af lufthavnen i Sévaré, der er helt afgørende for at få forsyninger op i det nordlige Mali (Thurston 2013). Erobringen af denne lufthavn ville stille de militante grupper væsentligt bedre, i det øjeblik ECOWAS-tropper skulle forsøge at generobre Nordmali.

En af de første reaktioner på den franske intervention kom som bekendt få dage efter i form af det store terrorangreb på In Amenas gasanlægget i Algeriet. Dette angreb blev ikke improviseret i al hast, men havde været under forberedelse i månedsvis. Det var naturligvis ikke planlagt specifikt som reaktion på en fransk intervention, men viste med al tydelighed, at grupperne stadig efter interventionen havde kapacitet til at gennemføre komplicerede angreb mod mål, der er omgærdet af store sikkerhedsforanstaltninger. Dertil kommer, at de militante grupper havde indrettet sig i Ifoghas-massivet med bombeværksteder og specialindrettede skjulesteder i huse, hangarer og grotter (Roger 2013).

Der foreligger ingen pålidelige tal for, hvor mange militante, der har søgt tilflugt i Ifoghas-massivet, eller hvor mange, der er flygtet andre steder hen. Men uanset antal er der ingen tvivl om, at der tale om en lille elite af professionelle og dedikerede militante, hvoraf nogle har lang erfaring med borgerkrig, oprør, terrorisme og andre former for asymmetrisk krigsførelse. Abu Zeids død er naturligvis et tab for disse grupper, som derved mister en af deres mest erfarne ledere i området, men i skrivende stund er Mujaos emirer, AQIMs øverste emir, Droukdel, Iyad ag Ghali, Belmokhtar samt Abu Zeids nyudnævnte efterfølger, Yahia Abu el Hammam, så vidt vides stadig i live. De militante, der stadig befinder sig i Ifoghas-massivet, kender området på kryds og tværs og er vant til et spartansk liv i ørkenen, hvor man sover på jorden og lever under meget ringe hygiejniske forhold. Desuden har de erfaring med ørkenkrig, hvilket – med undtagelse af soldater fra Tchad – ikke gælder deres modstandere.

Det var da også soldater fra Tchad, som den 18. februar i samarbejde med franske tropper indledte en offensiv mod Ifoghas-massivet, der ifølge den franske forsvarsminister Le Drian udgør "slutfasen" på interventionen (Le Monde 2013a). Le Drian erkender dog samtidig, at denne "slutfase" kan blive meget lang. Den franske præsident François Hollande har gentagne gange erklæret, at interventionen sigter mod den "totale generobring af Malis territorium", og det er selvsagt ikke nogen let opgave at "generobre" et område halvt så stort som Frankrig, hvor man skal kæmpe mod en fjende, der er på hjemmebane. Bare få dage efter starten på denne offensiv lykkedes det således for Mujao at rykke ind i deres tidligere højborg Gao, hvor de

for en kort bemærkning erobrede rådhuset og retsbygningen. Denne aktion viste, at gruppen stadig har støttet blandt befolkningen, idet aktionen blev gennemført med våben, der havde været skjult blandt civile i byen (Bøås og Torheim 2013). Mujao gennemførte samme dag et selvmordsattentat i Kidal, mens de i byen Tessalit gik til angreb på den sekulære tuareggruppe MNLA, som nu støttede den internationale intervention. Disse angreb viser, at de militante islamistiske grupper måske nok har foretaget en taktisk tilbagetrækning, men at de ikke har mistet evnen til at operere offensivt. Franske og afrikanske tropper er altså nu involveret i en asymmetrisk krig, der indebærer byguerilla, terrorangreb, ørkenkrig mm.

Sidst men ikke mindst har de militante grupper tiden på deres side. De kan foretage en midlertidig tilbagetrækning og forsøge at gemme sig enten i Mali eller i et naboland. Ifølge Malis præsident Dioncounda Traoré er Ansar Dines emir Iyad ag Ghali flygtet til Sudan (Youtube 2013). De militante kan altså gå under radaren og vente på gunstigere tider, i modsætning til den franske hær, der har travlt med at komme ud af denne omkostningsfulde konflikt, som den franske præsident aldrig har ønsket at deltage i med landtropper. Derfor presser Frankrig nu på for, at operation Serval så hurtigt som muligt skal afløses af en fredsbevarende FN-styrke med et offensivt mandat.

Forbindelser til regionale grupper og al Qaeda

Selv om AQIM, Mujao, Ansar Dine og Belmokhtars *katiba* er trængt i defensiven i Ifoghas-massivet, og selv om de muligvis har mistet nogle af deres erfarne emirer, har de stadig operativ kapacitet til at kæmpe asymmetrisk krig – ikke kun i Nordmali, men også bredere i regionen. Den største trussel mod vestlige mål i regionen kommer dog ikke kun fra de grupper, som i 2012 befandt sig i Nordmali, men også fra deres vidt forgrenede netværk af støtter i regionen samt fra al Qaeda-filialers evne til at bruge konflikten til at mobilisere. Truslen fra de militante grupper kommer altså lige nu fra et løst forgrenet netværk af grupper og *katibaer*, som kan ramme vestlige mål dér, hvor grupperne har kapacitet til det. Det gælder både etablerede grupper, der har haft direkte kontakt til AQIM, men også løsere *ad hoc*-grupper, der støtter og sympatiserer med de militante islamistiske grupper i den aktuelle konflikt. Etablerede nigerianske grupper som Boko Haram og Ansaru har tidligere haft formelle kontakter til AQIM. Omkring 100 personer med tilknytning til disse grupper skulle således i 2012 have fået træning af AQIM i nærheden af Timbuktu, men vendte efter den franske intervention tilbage til Nigeria (Hinshaw 2013). I februar 2013 tog den nigerianske gruppe Ansaru syv britiske, græske, italienske og libanesiske gidsler i det

nordøstlige Nigeria, som gengæld for “aggression mod islam i Afghanistan og Mali”, og efterfølgende har enten Boko Haram eller Ansaru taget syv franskmænd som gidsler i Cameroun, ligeledes som gengæld for “krigen mod islam i Mali” (Châtelot 2013). Boko Haram har ikke tidligere opereret i Cameroun, og der er derfor tvivl om, hvorvidt det rent faktisk er dem eller udbrydergruppen Ansaru, der står bag aktionen. Men disse aktioner illustrerer, hvor kompleks og dynamisk truslen mod vestlige mål i regionen er blevet.

Ud over en større veletableret gruppe som Boko Haram, eksisterer der en mosaik af forskellige mindre grupper i regionen, som er kommet mere i fokus efter den franske intervention. En gruppe ved navn “Saharas sønner” (Les fils du Sahara) støttede Belmokhtars gruppe under den store gidselaffære i In Amenas i januar; Ansaru har formentlig gennemført en gidseltagning af udenlandske statsborgere i Nigeria, hvoraf en person er henrettet (ibid.); endelig gik den arabiske gruppe MAA (Mouvement arabe de l’Azawad) og gruppen Ansar al-Sharia (en udbrydergruppe af Mujao) i slutningen af februar 2013 til angreb på den sekulære tuareggruppe MNLA, der støtter den franske intervention. Aktionen var gengæld for MNLAs overgreb på arabere i forbindelse med generobringen af Gao.

Denne underskov af forskellige militante grupper betyder, at truslen i dag ikke længere kun kommer fra de større veletablerede grupper, men også fra nye mindre kendte grupper. Hermed bliver truslen mere kompleks, og dens geografiske udbredelse mere dynamisk. Selv om den franske operation Serval sigter mod at “genetablere Malis territoriale integritet”, er konflikten på ingen måde begrænset til Mali, idet den nu har en tydelig regional dimension. På den ene side foregår der i selve Mali en asymmetrisk krig, hvor de militante grupper bl.a. benytter selvmordsangreb for at ramme militære mål (Gao og Kidal). På den anden side er civile vesterlændinge mål for gidseltagninger overalt i regionen. Det blev tydeligt i forbindelse med den store gidselaffære i In Amenas i januar, men efterfølgende er der som sagt taget gidsler i Nigeria og Cameroun, som ikke tidligere været inden for de militante gruppers aktionsradius.

Endelig er der spørgsmålet om, i hvilket omfang al Qaeda-filialer på sigt kan bruge konflikten i Mali til at mobilisere og rekruttere i regionen eller i Europa. I midten af februar udsendte Al Qaeda på den Arabiske Halvø (AQAP) en fatwa, der erklærede, at enhver muslim har pligt at lave jihad i Mali (SITE 2013a). I midten af marts var det AQIM-ledelsen i Algeriet, der nu opfordrede “islams ungdom” fra Marokko, Tunesien, Libyen og Mauretania til at kæmpe mod de “franske korsfarere” (SITE

2013b). Da “slutfasen” i konflikten i det nordlige Mali kun netop er begyndt, er det vanskeligt at sige noget præcist om, i hvilket omfang Mali på sigt kan blive et nyt jihad-område, der i lighed med Syrien kan tiltrække militante fra regionen eller fra Europa. Det vil bl.a. afhænge af, om konflikten trækker i langdrag.

Konklusion

Denne rapport har tegnet et billede af de militante islamistiske grupper, som i 2012 tog kontrol med det nordlige Mali: på den ene side de al Qaeda-relaterede grupper AQIM, Mujao og al Muwaqun; på den anden side den islamistiske tuareggruppe, Ansar Dine, som blev ledet af den indflydelsesrige tuareg-personlighed fra Ifoghas-klanen, Iyad ag Ghali.

Regeringerne i Mali og Algeriet har forsøgt at dele disse grupper op i "lokale tuareggrupper", som man kunne forhandle med, og "fremmede terrorgrupper", som skulle bekæmpes. Dette er dog et forsimplet billede. Selv om AQIM oprindeligt er en algerisk oprørsbevægelse, har gruppen været til stede i Nordmali i over 10 år, og AQIMs emirer har haft en helt bevidst strategi om at blive integreret i området ved at gifte sig ind i lokale familier. Desuden har de brugt penge fra deres omfattende smuglervirksomhed til at betale overpris for lokale varer og yde islamisk velgørelse i form af lægehjælp o. lign.

Trods ideologiske forskelle har de islamistiske grupper i 2012 haft et udmærket samarbejde og har kunnet enes om at indføre sharia-baseret styre i Nordmali. Dette har de dog gjort på ganske forskellig vis. AQIM, der er meget bevidst om ikke at lægge sig ud med den lokale befolkning, har i modsætning til Mujao været meget tilbageholdende med at applicere de islamiske straffe.

Selv om der er tale om islamistiske grupper, der sigter mod at regere i overensstemmelse med sharia, skal man dog ikke overvurdere religionens rolle. Der er tale om grupper, som ved, at deres chance for at overleve afhænger af deres evne til at tilpasse sig den strategiske situation og bevare en vis opbakning blandt den lokale befolkning.

Der er ingen tvivl om, at disse militante grupper nu er svækkede som følge af den franske intervention. De er drevet i defensiven i Ifoghas-massivet i den nordøstlige del af Mali og står over for en modstander, som råder over avanceret overvågningsudstyr, herunder amerikanske overvågningsdroner, som gør det vanskeligt at skjule sig. Dertil kommer, at de har lidt store tab og har mistet en af deres mest erfarne ledere, Abu Zeid. Endelig er Ansar Dine nu splittet op i to, og mange af gruppens medlemmer i Kidal er gået over til MNLA.

Den væsentligste af de militante islamistiske grupper i Mali i dag er formentlig AQIM og AQIMS udbrydergrupper, Mujao og al Muwaqun. Der er tale om meget professio-

nelle militante, der for norges vedkommende har lang erfaring med oprør, ørkenkrig, terrorisme og andre former for asymmetrisk krig. Desuden kender de området på kryds og tværs og har haft lang tid til at forberede sig på en intervention. Sidst men ikke mindst har de tiden på deres side. De kan forsøge at gå under radaren og vente på gunstigere tider, i modsætning til deres modstandere, der har travlt med at komme ud af en omkostningsfuld krig. Det er derfor ikke overraskende, at franske politikere nu presser på for at få et FN-mandat til en fredsbevarende styrke i Mali. Den aktuelle situation i Mali er ekstremt kompleks, og det er svært at se, hvordan den internationale intervention kan forvandles til en militær sejr inden for en overskuelig fremtid.

Litteraturliste

- Abu al-Maali, M.M. (2012), *Al-Qaeda and its allies in the Sahel and the Sahara*, Report Al Jazeera Centre for Studies, <http://studies.aljazeera.net/ResourceGallery/media/Documents/2012/4/30/2012430145241774734Al%20Qaeda%20and%20its%20allies%20in%20the%20Sahel%20and%20the%20Sahara.pdf> (accessed 12. oktober 2012).
- Ahmed, B. (2012), "Mali: Cheick Modibo Diarra, les vraies raisons d'une démission forcée", *Jeune Afrique*, 13. december.
- Black, A. (2009), "Mokhtar Belmokhtar: The Algerian Jihads Southern Amir", *Terrorism Monitor*, 7(12), The Jamestown Foundation.
- Boisbouvier, C. (2012), "Nordmali: sur la piste des jihadistes francais", *Jeune Afrique*, 20. november.
- Bøås, M. (2012a), "Violent Islamic uprising in northern Nigeria: from the "Taliban" to Boko Haram II", *NOREF Article*, Norwegian Peacebuilding Resource Centre.
- Bøås, M. (2012b), "Castles in the sand. Informal networks and powerbrokers in the Northern Mali periphery", in Utas, M. (ed.) *African Conflicts and Informal Power: Big Men and Networks*, Zed Books : London.
- Bøås, Morten og Liv Elin Torheim (2013), "Mali unmasked: resistance, collusion, collaboration", *NOREF Report*, Norwegian Peacebuilding Resource Centre.
- Châtelot, C. (2013), "Boko Haram revendique le rapt de sept français", *Le Monde*, 27. februar.
- Cold-Ravnkilde, S.M. (2013), "Konflikten i Mali: baggrund og perspektiver", *DIIS-rapport*.
- Commission des affaires étrangères de l'Assemblée nationale (2012), "La situation sécuritaire dans les pays de la zone sahélienne", Rapport d'information, 6. mars.
- Groga-Bada, M. (2012), "Terrorisme au Mali: «Aujourd'hui Iyad Ag Ghali est incontournable dans la résolution de la crise»", *Jeune Afrique*, 15. maj.
- Guichaoua, Y. (2009), "Circumstantial alliances and loose loyalties in rebellion making: the case of Tuareg insurgency in Northern Niger (2007-2009)", *Microcon Research Working Paper 20*.
- Guidère, M. (2011), "The tribal allegiance system within AQIM", *CTC Sentinel*, 4(2).
- Hinshaw, D. (2013), "Timbuktu training site shows terrorist's reach", *The Wall Street Journal*, 1. februar.

- ICG (2012), "Éviter l'escalade", *Africa Report* nr. 189, International Crisis Group.
- Jeune Afrique (2012), "Bamako et les rebelles touaregs s'entendent sur un cadre de dialogue", *Jeune Afrique*, 5. december.
- Jeune Afrique (2013), "Mali : le Tchad appelle le Cédéao à accélérer le déploiement des armées ouest-africaines", *Jeune Afrique*, 27. februar.
- Lebovich, A. (2013), "AQIM and its allies in Mali", *TWI PolicyWatch* 2033, 5. februar.
- Le Monde (2013a), "La France entre dans la phase difficile de l'opération au Mali", *Le Monde*, 20. februar.
- Le Monde (2013b), "L'Armée française commencera à quitter le Mali «à partir d'avril»", 7. marts, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/03/06/un-quatrieme-soldat-francais-tue-au-mali_1843786_3212.html
- Le Monde (2013c), "Mali : La France veut passer le relais à l'ONU", *Le Monde*, 13. marts.
- Lia, B. og A. Kjøk (2001), "Islamist insurgencies, diasporic support networks and their host status : the case of the Algerian GIA in Europe 1993-2000", *FFI-Rapport 2001/03789*.
- Mandraud, I. (2012), "L'alliance avec les djihadistes divise les Touareg maliens", *Le Monde*, 5. juni.
- Radio France Internationale (2012), "Aqmi au Sahel: Mokhtar Belmokhtar écarté de son commandement", 15. oktober.
- Roger, B. (2013), "Vidéo: les premières images des combats au sol dans l'extrême nord du Mali", *Jeune Afrique*, 4. marts.
- Roy, O. (2004), *L'Islam mondialisé*, Paris : Éditions du Seuil.
- Ry, J.-P. (2013), "Mali: guerre invisible dans Kidal, coupée du monde", *Le Monde*, 1. marts.
- Seale, P. (2013), "Mali: des drones américains contre les terroristes", *Jeune Afrique*, 30. januar.
- SITE (2012a), "AQIM leader gives advice to fighters in Mali", 5. maj.
- SITE (2012b), "Azawad news agency releases pictures from Burkina Faso Minister's visit", 9. august.
- SITE (2012c), "Ansaruddin spokesman answers Jihadist questions about group (part 2)", 14. august.
- SITE (2012d), "Ansaruddin releases video of lectures for jihad", 29. december.
- SITE (2013a), "AQAP's sharia committee declares obligation of Jihad in Mali", 11. februar.
- SITE (2013b), "AQIM advices North African youth to remain to fight secularists", 17. marts.

- Thurston, A. (2013), "Mali: The Disintegration of a «Model African Democracy»", *Stability*, 2(1).
- Touchard, L. et al. (2012), "Mali: Iyad Ag Ghali, rebelle dans l'âme", *Jeune Afrique*, 2. oktober.
- Whitehouse, B. (2013), "Understanding Mali's «Tuareg Problem»", <http://bridgesfrombamako.com/2013/02/25/understanding-malis-tuareg-problem/>
- Youtube (2012), Ansar Dine – Tombouctou, http://www.youtube.com/watch?v=_9mrdfru9vc (accessed 7. marts).
- Youtube (2013), "Dioncounda Traoré confirme la présence d'Iyad ag Ghali au Darfour", <http://www.youtube.com/watch?v=IUepNI92ltI>

DIIS's Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier

Denne publikation indgår i de Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier på Dansk Institut for Internationale Studier.

Forskning og formidling indenfor De Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier er inddelt i seks hovedområder: Globale sikkerhedsforhold og FN, Det transatlantiske forhold og NATO, Europæiske sikkerhedsforhold og EU, Dansk forsvars- og sikkerhedspolitik, Militær magt, krisestyring og operationer, og endelig Nye trusler, terror og spredning af masseødelæggelsesvåben.

Forskningsopgaver formuleres i samarbejde med Forsvarsministeriet. Forskningen og konklusionerne af denne er uafhængige, og afspejler hverken de involverede ministeriers synspunkter eller en officiel DIIS-holdning til det givne spørgsmål.

Resultaterne af de Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier tager mange former – fra 'research briefs' til artikler i internationale videnskabelige tidsskrifter – for at leve op til vores mål om at foretage forskning af høj kvalitet og formidle denne til offentligheden.